

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

IMPLEMENTATION OF EUROPEAN EXPERIENCE IN MANAGING THE DEVELOPMENT OF DE-COPPED TERRITORIES

Стаття є дослідженням імплементації європейського досвіду управління розвитком деокупованих територій у контексті сучасних викликів, спричинених повномасштабною військовою агресією проти України. Обґрунтовано актуальність застосування європейських підходів до багаторівневого управління, які базуються на принципах децентралізації, інтегрованого регіонального розвитку та активного залучення громадян до процесу ухвалення рішень. Проведено аналіз моделей відновлення постконфліктних регіонів у Хорватії, Боснії і Герцеговині, Косово, які демонструють ефективність таких інструментів, як створення рад безпеки, інтеграція місцевих громад у прийняття рішень, формування спеціальних економічних зон (СЕЗ) і розвиток критичної інфраструктури. Увага також зосереджується на питаннях відновлення економічної стабільності через залучення інвестицій, розвиток малих і середніх підприємств, а також стимулювання сільського господарства. Визначено механізми, які дозволяють адаптувати європейський досвід до українського контексту, враховуючи унікальні виклики, пов'язані з триваючою війною, гібридними загрозами та масштабом руйнувань. Значну увагу приділено питанням реінтеграції внутрішньо переміщених осіб, забезпечення соціальної згуртованості через освіту, культуру та інклюзивну соціальну політику. Розглянуто можливості використання геоінформаційних систем (ГІС) для моніторингу стану інфраструктури, інтерактивних платформ для комунікації між владою і громадянами, а також інноваційних підходів до будівництва житла та розвитку відновлювальної енергетики. Підкреслено значення міжнародної співпраці з такими організаціями, як ОБСЄ, ООН і ЄС, у питаннях фінансування, технічної допомоги та розробки програм, спрямованих на відновлення постконфліктних територій. **Новизна дослідження** полягає у багатовимірному підході до адаптації європейського досвіду з урахуванням специфіки сучасних викликів, що стоять перед Україною.

Ключові слова: реінтеграція, деокуповані території, децентралізація, громадська без-

пека, спеціальні економічні зони, інвестиції, демократія.

This article explores the implementation of European experience in managing the development of de-occupied territories within the context of modern challenges arising from the full-scale military aggression against Ukraine. The relevance of applying European multi-level governance approaches, based on the principles of decentralization, integrated regional development, and active citizen engagement in decision-making processes, has been substantiated. The study analyzes recovery models of post-conflict regions in Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Kosovo, highlighting the effectiveness of such tools as security councils, community integration in decision-making, the establishment of special economic zones (SEZs), and critical infrastructure development. The focus is also placed on restoring economic stability through attracting investments, fostering small and medium-sized enterprises, and stimulating agriculture. Mechanisms enabling the adaptation of European practices to the Ukrainian context are outlined, considering the unique challenges posed by ongoing warfare, hybrid threats, and the scale of destruction. Particular attention is paid to the reintegration of internally displaced persons, fostering social cohesion through education, culture, and inclusive social policies. The article examines the potential of geoinformation systems (GIS) for infrastructure monitoring, interactive platforms for government-citizen communication, and innovative approaches to housing construction and renewable energy development. The importance of international cooperation with organizations such as the OSCE, UN, and EU is emphasized, particularly regarding funding, technical assistance, and the development of programs aimed at post-conflict recovery. The novelty of the research lies in its multidimensional approach to adapting European experience, taking into account the specific modern challenges faced by Ukraine.

Key words: reintegration, de-occupied territories, decentralization, public safety, special economic zones, investments, democracy.

УДК 332.1:352:355.02 (477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.44.15>

Плакун А.О.

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Державний торговельно-економічний університет

Постановка проблем у загальному вигляді. У контексті сучасних геополітичних викликів, спричинених масштабною військовою агресією російської федерації проти України, питання відновлення та реінтеграції деокупованих територій набуває стратегічного значення. З огляду на динаміку війни, її безпрецедентний вплив на соціально-економічні та політико-правові структури держави, актуалізується необхідність пошуку ефективних моделей управління, які забезпечать довгострокову стабільність і сталий розвиток постконфліктних регіонів.

Досвід країн Європейського Союзу в управлінні розвитком територій, що зазнали впливу військових дій чи кризових ситуацій, пропонує ґрунтовну базу для аналізу та адаптації. Водночас унікальні обставини українського конфлікту, які характеризуються гібридною природою загроз, високим рівнем руйнувань та безперервною військовою ескалацією, вимагають інноваційного підходу до імплементації європейських практик.

У цьому контексті важливим є науково-методологічний аналіз адаптації зазначеного досвіду, що враховує не лише структурні й

функціональні аспекти управління, але й соціокультурні, правові та безпекові особливості сучасної України. Визначення ключових індикаторів успішної інтеграції європейських практик у систему управління розвитком деокупованих територій України сприятиме не лише забезпеченню національної стійкості, але й формуванню інноваційної моделі відновлення, яка може стати прикладом для інших країн, що стикаються з аналогічними викликами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Робота ґрунтується на аналізі науково-методичної літератури, методичних посібників, наукових статей, періодичних видань та напрацювань сучасних та попередніх вчених і дослідників, серед них: В. Ю. Алексєєнко [1], О. Кушніренко [5], С. В. Іванов [6], Г. О. Палій [8], Н. Aaronson [10] тощо. Аналіз літератури свідчить про актуальність досліджень, спрямованих на адаптацію європейського досвіду для відновлення деокупованих територій України. Увага приділяється інноваційним стратегіям розвитку, відновленню після конфліктів, досвіду реінтеграції Балканських країн та міжнародній підтримці. Дослідження наголошують на інтегрованих підходах до відбудови, що включають економічний, соціальний та безпековий виміри з урахуванням європейських стандартів і інновацій.

Метою статті є дослідження можливості використання європейського досвіду управління розвитком деокупованих / постконфліктних територій у контексті викликів, спричинених військовою агресією РФ проти України.

Виклад основного матеріалу. Європейські країни з багатим досвідом врегулювання постконфліктних ситуацій пропонують ефективні моделі багаторівневого управління (multi-level governance), які базуються на взаємодії державних, регіональних, місцевих та наднаціональних інституцій. Основою таких моделей є принцип субсидіарності, який передбачає, що прийняття рішень має здійснюватися на найнижчому адміністративному рівні, здатному ефективно вирішувати певне завдання, залишаючи стратегічні та координаційні функції вищим рівням управління.

Зокрема, у випадку Балканських країн ЄС застосовував механізми адаптивного управління, де ключову роль відігравали міжнародні організації, які координували зусилля з відновлення через залучення місцевих громад. У Німеччині після об'єднання Східної та Західної частин країни використовували принципи інтегрованого регіонального розвитку, що базувалися на синхронізації економічних, соціальних та політичних процесів на різних рівнях управління.

Україна може адаптувати цей досвід, створивши інституційні механізми, що дозволяють поєднати функції центральної влади (формування стратегічної політики реінтеграції), обласних адміністрацій (координація ресурсів) та місцевого самоврядування (оперативне виконання завдань з урахуванням потреб громад) [8, с. 65].

Тобто, одним із ключових елементів європейського підходу до управління постконфліктними територіями є децентралізація, яка надає місцевим органам влади широкі повноваження в ухваленні рішень та розподілі ресурсів. Відновлення територій на основі залучення громад, локальних ініціатив і підтримки громадянського суспільства є запорукою довготривалої стабільності.

Європейський досвід демонструє, що передача адміністративних і фінансових повноважень на місцевий рівень сприяє підвищенню ефективності управління та зміцненню довіри до влади. Наприклад, у Польщі після вступу до ЄС реформа децентралізації дозволила ефективніше залучати європейські фонди для відновлення депресивних регіонів. У випадку деокупованих територій України, цей підхід може бути адаптований через створення програм підтримки громад, зокрема шляхом надання субвенцій, грантів та прямого фінансування локальних проєктів.

Водночас роль місцевого самоврядування повинна бути закріплена у чіткій нормативно-правовій базі, що передбачає розподіл відповідальності між різними рівнями влади. Створення системи прозорого моніторингу та підзвітності є обов'язковою умовою запобігання корупції та зловживань [5].

Законодавче забезпечення процесу реінтеграції деокупованих територій має включати:

- Прийняття спеціального законодавства для врегулювання статусу цих територій, визначення особливостей їхнього адміністративного устрою, податкової політики, а також правового статусу осіб, які проживають на цих територіях.

- Удосконалення законодавства про адміністративно-територіальний устрій, що передбачає можливість створення перехідних адміністративних структур для забезпечення стабільності у перші роки після деокупації.

- Впровадження механізмів міжнародного права, зокрема у частині захисту прав людини та притягнення до відповідальності осіб, які співпрацювали з окупаційними адміністраціями чи вчинили воєнні злочини.

- Законодавчі стимули для економічного відновлення, такі як податкові пільги, спеціальні економічні режими та механізми фінансування інфраструктурних проєктів [9, с. 67].

Одним із ключових викликів є недостатній рівень інституційної спроможності місцевих органів влади та недовіра населення до державних інститутів. Для подолання цих проблем пропонується:

1. Розробка спеціальних навчальних програм для посадовців, орієнтованих на управління у постконфліктних умовах.

2. Залучення міжнародних експертів до процесу розробки та впровадження реформ.

3. Активна участь громадянського суспільства у моніторингу та оцінці процесів реінтеграції.

Застосування цих підходів дозволить створити надійну інституційну основу для відновлення та інтеграції деокупованих територій, закріплюючи європейські цінності демократії, прав людини та верховенства права [6].

Перехід від інституційного та правового аспекту до економічного є логічним, оскільки ефективне управління розвитком деокупованих територій значною мірою залежить від створення належних економічних умов для їхнього відновлення та реінтеграції. Інституційно-правова база слугує фундаментом для стабілізації регіонів, тоді як економічні заходи забезпечують сталий розвиток, соціальну згуртованість та довгострокову стабільність. Європейський досвід демонструє, що відновлення економічної активності є невід'ємною складовою успішного постконфліктного відновлення, яка сприяє подоланню наслідків війни, зниженню соціальної напруженості та залученню міжнародної підтримки.

У країнах Європейського Союзу процес відновлення інфраструктури та економічної активності на постконфліктних територіях передбачає інтеграцію трьох основних напрямків:

– Швидке відновлення критичної інфраструктури (дороги, електромережі, водопостачання, лікарні та школи) для забезпечення базових потреб населення.

– Інтегроване планування розвитку територій, що враховує довгострокові економічні, екологічні та соціальні пріоритети.

– Фінансування відновлення за рахунок міжнародних грантів, кредитів, бюджетних програм та приватних інвестицій.

Наприклад, у Хорватії після війни 1990-х років успішно реалізували програми відновлення інфраструктури за участі Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Такі організації, як ООН, ЮНЕСКО, ICOMOS, Європейський Союз (ЄС), Arbeiter-Samariter-Bund (ASB-Worker's Samaritan Federation), що надавали юридичну, фінансову та освітню підтримку.

Світовий банк фінансував Проект соціального та економічного відновлення, спрямований на розвиток постраждалих районів. Також значний внесок зробила німецька організація ASB, яка реалізувала численні проекти з реконструкції, повернення переселенців та розвитку громадської інфраструктури. Умовою успішного впровадження була прозорість використання коштів і ефективна координація між урядом, місцевими громадами та міжнародними донорами. Для України важливо адаптувати ці підходи, враховуючи масштаби руйнувань, стратегічне значення деокупованих регіонів та специфіку їхнього економічного потенціалу [4, с. 18].

Залучення інвестицій є одним із ключових чинників економічного відновлення деокупованих територій, що вимагає формування комплексної політики стимулювання інвесторів. Європейський досвід пропонує широкий спектр інструментів, які можуть бути адаптовані до українських реалій. Зокрема, важливу роль відіграють податкові пільги, спрямовані на стимулювання економічної активності. Наприклад, зниження корпоративного податку для підприємств, які працюють у постконфліктних регіонах, або звільнення від ПДВ на імпорт обладнання, що необхідне для відновлення виробничих потужностей.

Іншим важливим механізмом є створення фондів гарантування інвестицій, які знижують ризики для приватних інвесторів, що працюють у постконфліктних умовах. Такі фонди вже успішно функціонують у країнах Західної Європи, забезпечуючи фінансові гарантії для проектів у нестабільних регіонах. Розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) дозволяє об'єднати зусилля державного та приватного секторів у реалізації масштабних інфраструктурних і промислових проектів, що є особливо актуальним у контексті відновлення зруйнованої інфраструктури.

Відновлення аграрного сектору є одним із пріоритетів, враховуючи його значний внесок у ВВП України. Європейські підходи до підтримки сільського господарства включають запровадження програм субсидій для фермерів, які дозволяють відновлювати виробничі потужності та закуповувати сучасну техніку. У Франції, наприклад, державна підтримка фермерських кооперативів дала змогу дрібним виробникам об'єднувати ресурси для підвищення конкурентоспроможності та спрощення доступу до ринків. Для України важливо створити подібні кооперативи, які зможуть не лише знизити витрати на виробництво, а й інтегрувати фермерів у логістичні ланцюги, що забезпечують зв'язок з внутрішніми та зовнішніми ринками.

У сфері промисловості стратегічним завданням є стимулювання відновлення промислових об'єктів через державні гранти та розвиток партнерств із приватним сектором [1, с. 62].

Важливо також зазначити, що розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ) відіграє вирішальну роль у стабілізації економіки регіонів. Важливим інструментом підтримки є надання пільгових кредитів для підприємців у деокупованих регіонах, що дозволяє забезпечити доступ до капіталу для створення та розвитку бізнесу. Європейські програми, такі як Horizon Europe, пропонують грантові можливості для стартапів і підприємств, що сприяє залученню інновацій до економіки. В Україні необхідно розробити аналогічні програми, а також забезпечити консалтингову підтримку для підприємців, зокрема в питаннях фінансового планування та виходу на міжнародні ринки.

Створення спеціальних економічних зон (СЕЗ) є ще одним ефективним інструментом стимулювання економічної активності у постконфліктних регіонах. Досвід Східної Німеччини після об'єднання демонструє, що впровадження податкових пільг, спрощення адміністративних процедур і прями інвестиції сприяли значному економічному зростанню регіонів. Для України впровадження СЕЗ у деокупованих територіях може включати податкові канікули для новостворених підприємств, розвиток експортно-орієнтованої інфраструктури та інтеграцію сучасних цифрових технологій для управління зонами.

Реалізація цих підходів дозволить Україні не лише відновити економічну стабільність у деокупованих регіонах, а й закласти основу для сталого економічного розвитку, що інтегруватиме країну у європейський економічний простір [1, с. 63].

Одним із найважливіших завдань постконфліктного відновлення є забезпечення доступу до базових послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальна допомога та житло. Європейські підходи до відновлення соціального захисту акцентують увагу на трьох ключових напрямках. По-перше, таргетування допомоги, яке передбачає адресну підтримку найбільш вразливих груп, таких як люди з інвалідністю, літні особи, діти, багатодітні сім'ї. По-друге, цифровізація соціальних послуг, що дозволяє прозоро управляти ресурсами та запобігати зловживанням. По-третє, впровадження мобільних соціальних сервісів, які забезпечують обслуговування громадян у віддалених регіонах.

Практичний приклад таких рішень демонструє Боснія та Герцеговина, де після завер-

шення конфлікту створили мобільні соціальні центри та клініки для надання базових послуг населенню в найбільш постраждалих регіонах. Україна може використати цей досвід, зокрема для швидкого відновлення доступу до критично важливих соціальних сервісів у деокупованих територіях [11].

Реінтеграція ВПО та повернення громадян до їхніх домівок є складним процесом, який потребує скоординованих дій уряду, місцевої влади та міжнародних організацій. Європейські країни застосовують кілька підходів у цьому напрямку.

Насамперед, гарантується безпека на територіях повернення, включаючи розмінування, відновлення правопорядку та функціонування місцевих інституцій. Також ключовим є вирішення проблеми житла шляхом реконструкції пошкодженого житлового фонду, будівництва тимчасових модульних містечок та впровадження програм співфінансування для купівлі або ремонту житла.

Хорватія пропонує успішний приклад, де процес повернення населення доповнювався створенням робочих місць, підтримкою малого бізнесу та програмами професійної перепідготовки. Для України подібні ініціативи могли б стати основою для ефективної реінтеграції населення в деокупованих регіонах [3, с. 137].

Освіта та культура є ключовими інструментами подолання наслідків конфлікту, сприяючи соціальній згуртованості через відновлення інфраструктури, інтеграцію дітей ВПО та культурні ініціативи. Інклюзивна соціальна політика має враховувати потреби вразливих груп, таких як люди з інвалідністю, діти та жінки, забезпечуючи рівний доступ до ресурсів. Психосоціальна підтримка через реабілітаційні центри та залучення громад до ухвалення рішень зменшує соціальну ізоляцію та сприяє справедливому розподілу можливостей.

Одним із першочергових завдань після звільнення територій є проведення розмінування, адже вибухонебезпечні предмети становлять загрозу життю громадян та перешкоджають соціально-економічній активності. Європейський досвід свідчить, що ефективно розмінування можливе лише за умови чіткої координації між національними органами влади, міжнародними організаціями та неурядовими структурами. Наприклад, у Боснії та Герцеговині створення Центру протимінної діяльності дозволило значно оптимізувати процес розмінування через об'єднання ресурсів і експертного потенціалу [11].

Важливим компонентом є впровадження новітніх технологій, таких як дрони, для ідентифікації мінних полів і небезпечних зон.

Паралельно необхідно проводити просвітницьку роботу серед місцевого населення, оскільки це значно знижує кількість нещасних випадків. У Хорватії інформаційні кампанії стали невід'ємною частиною національних програм розмінування, що дозволило мінімізувати травматизм серед населення. В Україні такі заходи повинні бути комплексними та спрямованими на швидке забезпечення базової безпеки у звільнених регіонах [8, с. 69].

Слід також зазначити, що звільнення територій супроводжується зростанням ризиків, пов'язаних із кримінальними загрозами, такими як мародерство, контрабанда чи нелегальна діяльність озброєних груп. Для вирішення цих проблем необхідно створити ефективну систему контролю за правопорядком. Одним із ключових кроків є посилення правоохоронної присутності в регіоні. Це включає збільшення кількості поліцейських підрозділів, їхню спеціалізацію на боротьбі з організованою злочинністю та створення мобільних груп для швидкого реагування на інциденти.

Громадська безпека є фундаментальною передумовою для досягнення стабільності та сталого розвитку регіонів, які постраждали від конфлікту. Європейський досвід показує, що побудова довіри між державними інституціями та місцевими громадами, а також залучення громадян до формування та реалізації політики безпеки, є ключовими елементами цього процесу.

Наприклад, у Хорватії, яка пройшла через складний період постконфліктного відновлення після війни 1991–1995 років, було впроваджено механізми співпраці між поліцією та місцевими громадами. Створення локальних рад безпеки дозволило залучати громадян до розробки стратегій боротьби з кримінальними загрозами та інтеграції заходів соціальної згуртованості. Ці ради слугували майданчиком для обговорення найбільш актуальних проблем регіонів, що сприяло зниженню рівня напруги та поліпшенню взаємодії між громадськістю та правоохоронними органами.

Подібний досвід був реалізований у Боснії і Герцеговині після війни 1992–1995 років. У процесі відновлення громадської безпеки ключовим завданням стало подолання етнічної недовіри. За підтримки міжнародних організацій, таких як ОБСЄ, були створені програми інтеграції поліції, що включали представників усіх етнічних груп. Це дозволило підвищити рівень довіри до правоохоронних органів і забезпечити ефективну співпрацю з місцевими громадами [11].

В Косово, яке пережило військовий конфлікт у 1998–1999 роках, питання громад-

ської безпеки вирішували через залучення міжнародної місії ООН (UNMIK) та створення нового поліцейського корпусу. Цей корпус був сформований за принципами прозорості та інклюзивності, з обов'язковим представництвом етнічних спільнот. Одним із ключових напрямів стала робота над зниженням злочинності через програми превентивної безпеки, які включали взаємодію з громадянським суспільством.

Для України актуальним є вивчення цих прикладів у контексті створення локальних рад безпеки, реформування правоохоронних органів із залученням місцевих громад та впровадження програм превентивної безпеки. Інтеграція цих підходів сприятиме не лише стабілізації ситуації в деокупованих регіонах, але й побудові основи для сталого та інклюзивного розвитку суспільства [2, с. 126].

Безпека, соціальна згуртованість і економічна стабільність залишаються фундаментальними умовами для відновлення деокупованих територій. Однак для їх реалізації необхідно інтегрувати інноваційні підходи в інформаційно-комунікаційній сфері, міжнародному співробітництві та технологіях. Європейський досвід демонструє, що ефективна комунікація, адаптація міжнародних стандартів і використання сучасних технологій можуть значно прискорити процес відновлення та підвищити його якість.

Дезінформація є однією з головних загроз для стабільності та реінтеграції територій, що постраждали від війни. У країнах ЄС, зокрема в Балтійських державах, розроблено системи моніторингу інформаційного простору та протидії інформаційним атакам. Наприклад, у Латвії створено Центр стратегічної комунікації НАТО, який аналізує дезінформаційні кампанії та розробляє стратегії протидії [5].

Успішне відновлення територій є складним багатовимірним процесом, який потребує гармонійного поєднання соціальних, економічних та інституційних заходів. Основою для цього є довіра між громадянами та владою, яка формується через відкриту комунікацію, прозорість у реалізації проєктів та залучення населення до ухвалення рішень. Європейські країни, такі як Боснія і Герцеговина, демонструють ефективність платформ співпраці між владою та громадами, які забезпечують громадянам доступ до інформації та можливість впливати на відновлювальні процеси. Подібні підходи можуть бути адаптовані в Україні з урахуванням її унікальних викликів, таких як продовження активної фази війни та необхідність швидкого відновлення критичної інфраструктури.

Соціальна мобілізація відіграє вирішальну роль у забезпеченні підтримки населенням процесів відновлення. У країнах Балканського регіону, зокрема в Хорватії, успіх кампаній з висвітлення досягнень у відновленні після війни продемонстрував важливість формування позитивних прикладів для громадян. Такі кампанії включали медіаініціативи, які акцентували увагу на успішній реконструкції інфраструктури, створенні робочих місць та поверненні людей до нормального життя. Для України доцільно створити подібні інформаційні проекти, що популяризуватимуть прогрес у відбудові, забезпечуючи прозорість і посилюючи довіру до державних інституцій [3, с. 144].

Міжнародна співпраця є важливим аспектом відновлення деокупованих територій. Європейські інституції, такі як ОБСЄ та ЄС, активно підтримували Балкани у перехідний період після конфліктів, зокрема через моніторинг виборчих процесів, підтримку демократичних реформ та забезпечення верховенства права. Зокрема, у Сербії ОБСЄ реалізувала програму з реформування системи правосуддя та децентралізації, що сприяло стабілізації ситуації. Для України вкрай важливим є залучення міжнародних експертів і фінансування, а також адаптація європейських стандартів управління до місцевих умов [10].

Цифровізація відкриває нові можливості для ефективного управління процесами відновлення. Наприклад, у Словенії після її вступу до ЄС була створена національна система геоінформаційного моніторингу, яка дозволила інтегрувати дані про стан інфраструктури, землекористування та соціально-економічні показники. Це стало основою для раціонального планування розвитку регіонів. Для України важливо створити цифрову платформу, яка забезпечить моніторинг і управління процесами відновлення, дозволить громадянам отримувати актуальну інформацію та надасть можливість міжнародним партнерам оцінювати ефективність використання ресурсів.

Інноваційні технології відіграють ключову роль у відновленні. У Хорватії, наприклад, застосовуються енергоефективні рішення в будівництві житла для переселенців, що забезпечують швидко і стійке вирішення житлових проблем. Німеччина, зі свого боку, демонструє успіхи у впровадженні технологій «розумних міст», які оптимізують управління комунальною інфраструктурою. Інтеграція подібних технологій в Україні дозволить не лише швидко відновлювати зруйновані території, але й створити основи для довгострокового сталого розвитку та енергетичної безпеки.

Таким чином, успішне відновлення деокупованих територій залежить від багатовекторного підходу, що включає соціальну мобілізацію, міжнародну співпрацю, цифровізацію процесів управління та впровадження інноваційних технологій. Лише комплексний підхід дозволить Україні не лише подолати наслідки війни, але й забезпечити стійкий розвиток та інтеграцію у європейський простір [7].

Висновки. Дослідження підтверджує, що імплементація європейського досвіду управління розвитком деокупованих територій може стати потужним інструментом для відновлення України. Інтеграція принципів децентралізації, прозорості, громадської участі та інноваційних технологій дозволяє створити систему, здатну забезпечити довгострокову стабільність і розвиток постконфліктних регіонів. Успіх цього процесу залежить від здатності адаптувати європейські підходи до унікальних умов України, враховуючи масштаб руйнувань, соціальні та економічні виклики, а також триваючу війну. Комплексний підхід до відновлення, який включає економічні стимули, соціальну згуртованість, безпеку, цифровізацію та міжнародну підтримку, може стати основою для побудови сучасної моделі управління, яка відповідатиме європейським стандартам.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на деталізацію механізмів адаптації європейського досвіду до українських реалій, зокрема у сферах розмінування, соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб, розвитку малих громад і впровадження відновлювальної енергетики. Особливу увагу слід приділити розробці законодавчої бази, яка забезпечить ефективність впровадження реформ та посилить інституційну спроможність органів місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексєєнко В. Ю. Інноваційний розвиток у повоєнній відбудові на мезорівні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка*. 2024. №1 (63). С. 59–65. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).59-65](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).59-65).
2. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 121–134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\)](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42)).
3. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України: наукова доповідь. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2022. 305 с.
4. Вітер О., Килин О., Стручок Н. Європейські стратегії післявоєнної відбудови економіки. *Таврійський науковий вісник. Сер.: Економіка*. 2023. № 16. С. 15–21. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.2>.

5. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1 (686). URL: <https://er.dduvs.in.ua/xmlui/handle/123456789/6678> (дата звернення: 20.12.2024).
6. Кушніренко О., Гахович Н. Імплементція європейських принципів в стратегічному плануванні повоєнного відновлення України. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Сер.: економіка, управління, безпека, технології*. 2023. № 2 (2). URL: <https://man.org.ua/nv/index.php/about/article/view/44> (дата звернення: 19.12.2024). DOI: <https://doi.org/10.56197/яя2786-5827/2023-2-2-2>.
7. Орел Ю. Л., Прочан А. О., Нестеренко О. П. Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення. *Академічні візії*. 2024. № 31. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1060> (дата звернення: 19.12.2024).
8. Палій Г. О. Досвід балканських країн з реінтеграції територій. *Стратегічна панорама*. 2020. № 1–2. С. 64–73.
9. Петренко В. С., Карнаушенко А. С. Інноваційні стратегії Європейського Союзу для економічного відновлення постконфліктних регіонів: перспективи впровадження в Україні. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 66–73.
10. Aaronson H., Vukovic B., Trebjesanin B. Accelerating Sustainable Growth in Post-Conflict Serbia. 2008 : веб-сайт. URL: <https://www.marketlinks.org/sites/default/files/resource/files/mR%2087.pdf> (дата звернення: 18.12.2024).
11. Common security and defence policy. European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina (EUPM). *European Union External Action*. 2012. June. URL: http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-andoperations/eupm-bih/pdf/25062012_factsheet_eupm-bih_en.pdf (дата звернення: 20.12.2024).